

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ Ο ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΔΕΙΝΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Κωνσταντίνος Χολέβας – Πολιτικός Επιστήμων

Η επιβίωση της εθνικής, πολιτιστικής και θρησκευτικής ταυτότητας των Ορθοδόξων Ελλήνων της Κύπρου μέσα από τις διάφορες φάσεις της Λατινοκρατίας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο κήρυγμα, στα έργα και στην επίδραση του Αγίου Νεοφύτου του «Εγκλειστού», όπως είναι γνωστός. Ο Κύπριος Άγιος έζησε από το 1134 μέχρι το 1220 (λίγα χρόνια πριν αναλάβει την εξουσία στη Νίκαια ο Άγιος Ιωάννης Βατάτζης) και ίδρυσε την ομώνυμη Μονή κοντά στην Πάφο. Έζησε επί πολλά χρόνια πραγματικά Έγκλειστος σε έναν λαξευμένο βράχο, την Εγκλείστρα του. Εκεί βλέπουμε σήμερα το κρεβάτι του, το γραφείο του και τον τάφο του. Η μνήμη του τιμάται δύο φορές τον χρόνο, στις 28 Σεπτεμβρίου και στις 24 Ιανουαρίου και το λείψανό του προσκυνείται από χιλιάδες επισκέπτες στη Μονή Αγίου Νεοφύτου κοντά στην Πάφο.

Αν και ήταν αγράμματος μέχρι την ηλικία των 18 ετών, ο Άγιος έγραψε πολλά και θαυμαστά συγγράμματα. Έμαθε γράμματα όταν φρόντιζε τα αμπέλια της Ι. Μονής Αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου Κουτσοβέντη και ο ηγούμενος του ανέθεσε να μάθει από στήθους τους Ψαλμούς του Δαβίδ. Αργότερα ειροτονήθηκε από τον τότε Επίσκοπο Πάφου Βασίλειο Κίνναμο.

Όλα τα έργα του Αγίου έχουν προ ολίγων ετών εκδοθεί από τη Μονή Αγίου Νεοφύτου με επιστημονική επιμέλεια από καθηγητές του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τα περισσότερα συγγράμματα έχουν θεολογικό περιεχόμενο, αλλά υπάρχει και ένα σύντομο ιστορικό κείμενο υπό τον τίτλο: «Περί των κατά χώραν Κύπρον σκαίων», δηλαδή καταγραφή των δεινών που ενέσκηψαν στον Ελληνικό και Ορθόδοξο πληθυσμό της Κύπρου κατά την περίοδο που έζησε ο Άγιος Νεόφυτος.

Το κείμενο αυτό περιγράφει με σκληρά λόγια την κατακτητική manía των Σαρακηνών και των Δυτικών Σταυροφόρων, οι οποίοι συγκρούστηκαν στους Αγίους Τόπους. Ο Άγιος καταγράφει τις ταλαιπωρίες της Κύπρου, η οποία ήταν τότε τμήμα της Ρωμανίας, δηλαδή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Ο Άγγλος Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος την κατέκτησε από τον Βυζαντινό αποστάτη Ισαάκιο Κομνηνό και την πούλησε πρώτα στους Ιππότες του Ναού και μετά στη φραγκο-γαλλική δυναστεία των Λουζινιάν. Στο κείμενο εκφράζεται ο πατριωτισμός του Αγίου και η αγωνία του για το μέλλον των Ορθοδόξων Ελλήνων κατοίκων της Κύπρου. Η πατριωτική ευαισθησία του ως Βυζαντινού φαίνεται και σε άλλα κείμενά του, όπως πχ. στον Εγκωμιαστικό Λόγο προς τον Άγιο Δημήτριο τον Θεσσαλονικέα, τον οποίον επικαλείται για να βοηθήσει τον στρατό της Ρωμανίας – Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Από το ιστορικό σύγγραμμα του Αγίου για τα δεινά της Κύπρου εμπνεύστηκε ο Νομπελίστας ποιητής μας Γιώργος Σεφέρης και έγραψε το ακόλουθο ποίημα, όταν επισκέφθηκε για πρώτη φορά την Κύπρο. Ήταν Νοέμβριος του 1953, δύο χρόνια πριν

από την έναρξη του Απελευθερωτικού Αγώνος του 1955-59, και ο Σεφέρης (Σεφεριάδης) υπηρετούσε τότε ως Πρέσβυς της Ελλάδος στην Βηρυτό.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ Ο ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΣ ΜΙΛΑ-

Ύπερογκες ἀρχιτεκτονικές. Λαρίων Φαμαγκούστα Μπουφαβέντο. Σχεδόν σκηνικά.
Ήμασταν συνηθισμένοι νά τό στοχαζόμαστε ἀλλιῶς τό «Ίησοῦς Χριστός Νικᾶ».
Πού εἶδαμε κάποτε στά τείχη τῆς Βασιλεύουσας, τά φαγωμένα ἀπό γυφτοτσάντιρα
καί στεγνά χορτάρια,
Μέ τούς μεγάλους πύργους κατάχαμα σάν ἑνός δυνατοῦ πού ἔχασε, τά ριγμένα ζάρια.
Γιά μᾶς ἦταν ἄλλο πράγμα ὁ πόλεμος γιά τήν πίστη τοῦ Χριστοῦ!
Καί γιά τήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου καθισμένη στά γόνατα τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ,
Πού εἶχε στά μάτια ψηφιδωτό τόν καημό τῆς Ρωμιοσύνης,
ἐκείνου τοῦ πελάγου τόν καημό σάν ἦβρε τό ζύγιασμα τῆς καλοσύνης.
Ἄς παίζουν τώρα μελοδράματα στά σκηνικά τῶν σταυροφόρων Λουζινιά
Κι ἄς φλομώνουνε μέ τόν καπνό πού μᾶς κουβάλησαν ἀπό τόν βοριά.
Ἄσ'τους νά τρώγονται καί ν' ανεμοδέρνονται ὡσάν τό κάτεργο πού δένει μοῦδες.
Καλῶς μᾶς ἤρθατε στήν Κύπρο, ἀρχόντοι. Τράγοι καί μαῖμοῦδες!
(*Εγκλείστρα, 21 Νοεμ. '53*)

Το ποίημα του Σεφέρη κινείται σε δύο επίπεδα. Το ένα παρουσιάζει την πολιτιστική διαφορά μεταξύ της Ελληνορθόδοξης Παράδοσης του Βυζαντίου και της κατακτητικής ιδεολογίας των Σταυροφόρων. Στο άλλο επίπεδο ο ποιητής εκφράζει εμμέσως την πικρία του για τη στάση της φίλης και συμμάχου Βρετανίας, η οποία διοικεί την Κύπρο ως αποικία και δεν δέχεται το αίτημα των Κυπρίων για Αυτοδιάθεση- Ένωση με την Ελλάδα, Το αίτημα τότε ήταν πολύ έντονο και είχε εκφρασθεί με Δημοψήφισμα το 1950.

Οι ονομασίες Λαρίων, Φαμαγκούστα, Βουφαβέντο που χρησιμοποιεί ο ποιητής αποτελούν τη φραγκο-γαλλική απόδοση των τοπωνυμίων: Άγιος Ιλαρίων, Αμμόχωστος, Κουτσοβέντης (μοναστήρι στον κατεχόμενο Πενταδάκτυλο). Η χαρακτηριστική φράση για τον «καημό της Ρωμιοσύνης», ο οποίος ζωγραφίζεται μέσα στα μάτια της Παναγίας, της Ὑπερμάχου Στρατηγού, νομίζω ότι αποδίδει

ωραιότατα την αγωνία και τους αγώνες του Ελληνισμού για να διατηρήσει την εθνική και θρησκευτική ταυτότητά του. Στην περίπτωση της Κύπρου ο καημός της Ρωμιοσύνης εκφράζει τις περιπέτειες, τα δεινά και τις πολυάριθμες κατακτήσεις, μέσα από τις οποίες οι Ορθόδοξοι Έλληνες του νησιού κατόρθωσαν να διατηρήσουν Πίστη, γλώσσα και ιστορική συνείδηση.

Εύστοχα σχολιάζει το ποίημα ο Δρ. Νίκος Ορφανίδης, Φιλολόγος- Λογοτέχνης: «Έτσι, δια στόματος ενός συγχρόνου Νεοέλληνα ποιητή, εκφέρεται ο διαχρονικός καημός του αγίου χρονογράφου του τέλους του Βυζαντίου στην Κύπρο. Είναι ο διαχρονικός πληθυσμός των Ελλήνων που εκστρατεύει για την πίστη του Χριστού ή για την ψυχή του ανθρώπου καθισμένη στα γόνατα της Υπερμάχου Στρατηγού ή αμύνεται στα τείχη της Βασιλεύουσας. Στον αντίποδα είναι ο πληθυσμός των ξένων. Είναι οι σταυροφόροι Λουζινιά, ένας αλλότριος πληθυσμός, ξένος προς το σώμα του τόπου». (Εκκλησιαστική Παρέμβαση, Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, τεύχος Σεπτεμβρίου- Δεκεμβρίου 2020, σελ. 453).

Είμαι βέβαιος ότι, αν ζούσε σήμερα για να δει τη μετατροπή σε τζαμί της Αγίας Σοφίας και της Μονής της Χώρας, ο Γιώργος Σεφέρης θα έγραφε και άλλα ποιήματα για τον καημό της Ρωμιοσύνης. Και ο Άγιος Νεόφυτος θα ξανακλεινόταν στην Εγκλείστρα του για να προσευχηθεί και να γράψει: «Διό και πολύς ο ολολυγμός και αφόρητος ο καπνός ο ελθών εκ του Βορρά» !

Κ.Χ. Περίληψη εισηγήσεως στο Σεμινάριο Επιμορφώσεως Κατηχητών 27.11.2024